

Динаміка нагромаджених капіталів за 2005-2011 рр., млн дол. США, на кінець періоду
(розраховано за даними НБУ)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Іноземний капітал	2039	7800	14580	28080	28128	26658	34107
Втеча капіталів (по вузькому визначенню)	-3470	-7826	-13548	-15598	-15816	-15833	-15926
Обсяг готівкової іноземної валюти, що знаходиться поза банківською системою	3745	12389	25816	39052	48789	54633	66999

У цілому, варто підкреслити, що напрямок, структура, форми та обсяги руху іноземного капіталу в сучасних умовах здійснюють значний вплив на ефективність функціонування національної економіки. Для України, яка на сьогоднішній день є залежною від притоку капіталу як зовнішнього джерела фінансування економічного розвитку, необхідно значну увагу приділити розробці нових підходів до створення регулюючих механізмів, що здатні капіталізувати позитивні ефекти від притоку іноземного капіталу і послабити можливі кризові ефекти від вивозу національного.

Література

1. Шумська С.С. Фінансовий потенціал України: методологічні засади визначення, кількісні параметри та напрями його нарощування / С.С. Шумська, В.М. Опарін // Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку : в 3 т. Т. 1 / [за ред. А.І. Даниленка]. – К., 2008. – С. 77–98.
2. Шумська С.С. Втеча капіталу з української економіки: аналіз та оцінка за даними платіжного балансу / С.С. Шумська // Економічна теорія. – 2008. – № 4. – С. 56–77.
3. Шумська С.С. Вивіз капіталу з України: структура відтоку та кількісні оцінки : [монографія] / С.С. Шумська // Прогнозування соціально-економічних процесів: сучасні підходи та перспективи. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2011. – С. 276–289.

Надійшла 11.05.2012; рецензент: д. е. н. Скрипниченко М. І.

УДК 327

А. О. МЕЛЬНИК

Хмельницький національний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ СКЛАДОВИХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

У статті розглянуто складові зовнішньоекономічної політики України та їх зміни в умовах світової економічної кризи. Обґрунтовано важливість приведення у відповідність зовнішньоекономічних потреб та цілей країни.

The article reviews the components of foreign policy of Ukraine and their changes in the global economic crisis. Proved the importance of alignment of external needs and goals.

Ключові слова: зовнішньоекономічна політика, світова економічна криза, вектори зовнішньоекономічної політики.

Актуальність дослідження. Зовнішньоекономічна політика дає можливість визначити місце і роль окремої країни у світовому просторі, міжнародному поділі праці, сприяти створенню сприятливих умов для національних товаровиробників на регіональному, світовому та внутрішньому ринках для забезпечення розширеного відтворення всередині країни.

Зовнішньоекономічна політика відіграє важливу роль у процесі забезпечення економічного розвитку країни, шляхом становлення і розвитку міжнародних взаємовідносин. Динамічність зовнішніх умов визначає необхідність адаптації кожної окремої країни до світового соціально-економічного простору шляхом трансформації векторів зовнішньоекономічної політики. Вектори зовнішньоекономічної політики, тобто основні напрямки міжнародної співпраці країн, обумовлюються зовнішніми потребами, історичними і внутрішньо-економічними, політичними особливостями.

Аналіз останніх досліджень. Проблемам розробки та реалізації зовнішньоекономічної політики окремих країн присвячено багато наукових і прикладних праць зарубіжних та вітчизняних вчених, економістів, дипломатів. Загалом зарубіжні дослідження зовнішньоекономічної політики можна поділити на три групи відповідно до центральних категорій аналізу. Перша категорія – це аналітична модель "раціонального актора", яка передбачає, що країни виступають у ролі егоїстичних раціональних акторів, які переслідують лише національні інтереси. Така модель вказує на те, що зовнішньоекономічна політика визначає стратегії націлені на збільшення національних зисків при реалізації міжнародної співпраці. Друга

категорія – це широко розповсюджена дослідницька модель прийняття рішень "decision-making model". Вона розкриває залежність зовнішньоекономічної політики від змін внутрішнього політичного стану. У цьому контексті, значна увага приділяється процесам ініціювання, санкціонування та імплементації зовнішньоекономічної політики, а також впливу держслужбовців, окремих держслужб на формування і реалізацію зовнішньоекономічної політики. Третя категорія є нематеріальною за своєю суттю, оскільки враховує значимість соціальної ментальності та національної ідентичності при формуванні і реалізації зовнішньоекономічної політики. Такий підхід визначає місце і роль ідеології, суспільної думки і культурних особливостей при виборі способів і методів реалізації зовнішньоекономічної політики.

Основні теоретичні засади зовнішньоекономічної політики викладені у працях таких вітчизняних науковців, як В.О. Храмова і Ю.А. Бовтрук, особливості зовнішньоекономічної діяльності розглядаються у працях М.Д. Пазухи.

На нашу думку, при вивченні зовнішньоекономічної політики поза увагою дослідників залишаються нецільові дії та рішення, які не можна концептуалізувати, але вони мають міжнародний контекст і безпосередньо визначають стан міжнародних відносин. При цьому більшість аспектів зовнішньоекономічної політики країн розглядаються фрагментарно.

Мета дослідження. Для з'ясування основних недоліків зовнішньоекономічної політики України, ми мали на меті у своїх дослідженнях обґрунтувати необхідність встановлення відповідності між потребами і цілями зовнішньоекономічної політики в умовах світової економічної кризи.

Основний зміст дослідження. Повертаючись до теоретичних основ зовнішньоекономічної політики слід зазначити, що її змістовність розкривається наступними складовими:

– Зовнішньоекономічні потреби країни (населення, суб'єктів господарювання) – лежать в її основі і формують зовнішньоекономічні інтереси країни.

– Зовнішньоекономічні інтереси країни – визначають політичні позиції держави при подоланні зовнішньоекономічних потреб та мету зовнішньоекономічної діяльності. Виразниками зовнішньоекономічних інтересів є фізичні та юридичні особи, які прагнуть задовольнити свої зовнішньоекономічні потреби. Досягнення зовнішньоекономічного інтересу має альтернативні способи, форми, механізми. Цей вибір залежить від ряду суб'єктивних і об'єктивних чинників, які характеризують внутрішні особливості окремої країни, а саме розстановки економічних сил, класів, соціальних груп, партій, системи політичних відносин, владної політичної партії, ідеології та інших факторів. Процеси формування і реалізація зовнішньоекономічної політики залежать від інтересів «владних» соціальних груп.

– Зовнішні цілі країни – визначаються інтересами до міжнародних партнерів та способами задоволення зовнішньоекономічних потреб. Зовнішньоекономічні цілі ранжуються на генеральні і стратегічні. Першочерговою ціллю зовнішньоекономічної політики є забезпечення добробуту людей за умов економічної незалежності держави і стабільного економічного зростання.

– Зовнішньоекономічна стратегія – визначає шлях досягнення цілей, а тактика його конкретизує у часі і просторі. Зовнішньоекономічна стратегія розробляється на державному рівні центральними органами влади і, як правило, визначається політичною ідеологією владних структур.

– Характер та форми зовнішньоекономічної діяльності держави та її суб'єктів господарювання – визначаються зовнішньоекономічною стратегією, але в їх основі лежать культурно-історичні традиції здійснення міжнародних відносин.

Сутнісна характеристика складових зовнішньоекономічної політики вказує на їх взаємозалежність та взаємну обумовленість.

Складні умови функціонування країн в умовах світової економічної кризи обумовлюють зміни способів і методів реалізації зовнішньоекономічної політики. Оскільки зовнішньоекономічна політика формується під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників, кризові умови загострюють їх вплив та характер впливу.

Криза обумовила зміни зовнішньоекономічних функцій держави. Задоволення потреб витіснило необхідність пристосування до мінливих умов світового простору та вирішення проблем, пов'язаних з економічною взаємозалежністю. Крім того потреби суспільства (населення) відійшли на другий план, поступившись потребам приватних корпорацій, які за допомогою зв'язків з владою формують і відповідні інтереси. Корпоративні потреби не сприяють задоволенню національних суспільних потреб, не покращують загальний добробут нації, а сприяють збагаченню окремих осіб.

Враховуючи інтеграційні процеси, варто зауважити, що національні інтереси опосередковано стають підпорядкованими інтересам інтеграційних об'єднань. Так, національні інструменти зовнішньоекономічного впливу витіснили наднаціональні інструменти. Кризові умови функціонування світової економіки об'єднали інтереси окремих країн щодо формування стабільного світового середовища з передбачуваними і прогнозованими змінами. Стабільність світового середовища досягається за рахунок створення наднаціональних інтеграційних структур, які дозволяють прямо контролювати і регулювати зовнішньоекономічні цілі країн-членів та опосередковано країн-партнерів шляхом укладання угод, інтеграційних документів, рекомендаційних інструкцій та ін. Ринкові відносини стають усе більш регульованими, а отже, значного регулятивного впливу зазнають і зовнішньоекономічні відносини, тобто

формування та реалізація ЗЕП кожної країни. Впливають на зовнішньоекономічні відносини країн і міждержавні міжнародні офіційні й неофіційні інститути (наради семи найвпливовіших країн, які проводяться з 1975 р. регулярно; Міжнародне енергетичне агентство, створене 1974 року; ГАТТ-СОР; МВФ, Світовий банк, ОЕСР тощо).

Зовнішньоекономічну політику можна розглядати з двох аспектів: захисного і наступального. Кожна держава залежно від рівня розвитку національної економіки і системи ринкових міжнародних відносин проводить таку ЗЕП, яка відповідає її національним, перш за все економічним, інтересам. В економічній теорії розглянуто кілька основних напрямків формування й реалізації зовнішньоекономічної політики. За сучасних умов у формуванні ЗЕП активну роль виконують держава, монополістичні групи та створені ними різні асоціації, комітети та інші національні й галузеві об'єднання національного капіталу, між якими існують певні розбіжності, що пояснює певну компромісність економічної політики.

Висновки. Головними складниками і засобами зовнішньоекономічної політики є торговельна політика, кредитно-грошова політика, валютно-кредитна політика, двосторонні та багатосторонні договори та угоди, митно-тарифні засоби, нетарифні засоби тощо. Дослідження впливу цих складових на ефективність зовнішньоекономічної політики має стати об'єктом подальших досліджень.

Література

1. Вінникова Н.А. Аспекти легітимності зовнішньої політики у глобалізаційному вимірі (європейський досвід) [Електронний ресурс] / Н.А. Вінникова // Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації : український науковий журнал. – Режим доступу: <http://www.social-science.com.ua/публікація/155>

2. Храмов В.О. Зовнішньоекономічна політика : [навч. посібник] / В.О. Храмов, Ю.А. Бовтрук. – К. : МАУП, 2002. – 264 с.

Надійшла 11.05.2012; рецензент: д. е. н. Нижник В. М.

УДК 339.543

О. А. ФРАДИНСЬКИЙ

Державний науково-дослідний інститут митної справи, м. Хмельницький

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ТОРГІВЕЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

У статті досліджуються особливості виникнення та врегулювання торгівельних конфліктів між державами з точки зору історичної ретроспективи.

This article analyzes the emergence and resolution of trade conflicts between states in terms of historical retrospectives.

Ключові слова: мито, торгівельний конфлікт, ембарго, торгівельна блокада, Навігаційний акт.

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день термін “торгівельний конфлікт” став звичним виразом, що у засобах масової інформації виражає суперечності, що виникають між державами у сфері зовнішньої торгівлі. З моменту утворення держав та активізації зовнішньої торгівлі влада усіяко намагається захистити своїх виробників та завоювати нові ринки збуту товарів. Такі своєрідні “бойові дії” у міждержавній торгівлі відбуваються постійно з часів античності, більше того науковці вважають, що в основі будь-якого військового конфлікту лежить, в першу чергу, економічний інтерес. Тому дослідження ретроспективи торгівельних конфліктів дасть змогу правильно зрозуміти їхню природу, що у перспективі запобігатиме їх формуванню.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні історичні аспекти проблем функціонування національних економік, регулювання зовнішньоекономічної діяльності, формування митної політики в умовах становлення світогосподарських зв'язків та інтеграції країн в світовий економічний простір висвітлені у працях вітчизняних і зарубіжних вчених серед яких варто виокремити І. Бураковського, А. Бутакова, О. Гребельника, М. Дудченка, Д. Лук`яненка, О. Кіреєва, В. Коровкіна, І. Кулішера, Ю. Макогона, Н. Петухову, Є. Савельєва, А. Філіпенка, Н. Шебарову, О. Шниркова.

Постановка завдання. За мету у даній статті ставиться з'ясування суті торгівельних конфліктів та вивчення механізму їх виникнення та врегулювання у історичній ретроспективі.

Основний матеріал дослідження. Торговий конфлікт – це суперечка у зовнішньоекономічних відносинах держав або міждержавних утворень (союзів, блоків, угруповань), які прагнуть або завоювання зарубіжних ринків збуту, або ж захист власного товаровиробництва. Фактично, це метод реалізації протекціоністської політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності, який в сучасних умовах поступово перетворюється на засіб політичного тиску. Основні передумови торгівельних конфліктів лежать у наступних площинах:

– забезпечення загальної та економічної безпеки держави;